

גיליון זה מוקדש לעי"נ מרת רחל בת אברהם אריה לייב ע"ה נלב"ע י"ח באייר
תהא נשמתה צרורה על כנפי השכינה לחיי העולם הבא
תרומת בתה וחתנה שיחיו – אוהבי תורה וגומלי חסדים ותומכי הישיבה
שיחתו השבועית של ראש הישיבה - הרב יוסף צ. בן-פורת

אסור לקפוץ מדרגות אמור, שנת תש"פ

אין להתעלות בבת אחת

"אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו" (ויקרא כא, א), פירש הגאון הגדול, ראב"ד העדה החרדית, רבי משה שטרנבוך שליט"א: ידוע מה שאמרו חז"ל ש'אמירה' היא לשון רכה, ו'דיבור' הוא לשון קשה (עי' מכות יא, א, ורש"י שמות יט, ד). וכאן דקדקה תורה וכתבה "אמור אל הכהנים" – בלשון רכה, ורמז יש בדבר שאין להכביד על האדם בלשון קשה ולתבוע ממנו להתעלות בבת אחת, להיות קדוש. אלא הכל צריך להיות בלשון רכה, ולהמתין שיעלה לאט לאט, ממדרגה למדרגה, עד שיגיע לקדושה העליונה, אך לא יקפוץ למדרגות של קדושה למעלה ממדרגתו.

ושמעתי מפי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל בשם הסבא מקעלס זצ"ל, לבאר הא דאיתא בגמרא בחולין (קה, א) שמר עוקבא אמר על עצמו שהוא כחומץ בן יין כלפי אביו, כי כשאביו היה אוכל בשר היה ממתין מלאכול גבינה עשרים וארבע שעות, אבל הוא אינו ממתין, אלא שיעור הפרש של בין סעודה לסעודה. לכאורה הדברים תמוהים מדוע באמת לא החמיר מר עוקבא על עצמו להמתין עשרים וארבע שעות כמו אביו ואז יהיה בדרגת אביו, וכי זה כל כך קשה? ופירש הסבא מקעלס זצ"ל, שהוא הכיר את עצמו שהוא לא בדרגה כל כך גבוהה כמו אביו, והוא לא מרגיש צורך נפשי לעשות הרחקה של יממה בין בשר לחלב, וממילא אין כל טעם שיקפוץ למדרגות של קדושה שאינם לפי מדרגתו, שאין טעם לקיים מדרגות גבוהות של קדושה כשהאדם אינו נמצא במדרגות הללו באמת (מאמר שבועי, אמור תשע"ט).

עקרון זה אנו רואים בפרשה. לכהן הדיוט אסור להיטמא למתים, אבל מותר לו להיטמא לשבעת קרובים ולמת מצוה. אבל כהן גדול, שקדושתו גבוהה יותר, גם איסוריו חמורים יותר, ואסור לו להיטמא לשבעת קרוביו. הרי לנו, שלכל אחד, על פי דרגתו הרוחנית, הציוויים שהטילה עליו התורה.

על הפסוק (משלי יט, ג): "אנולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", פירש מרנא הגר"א ז"ל: "ולפעמים אדם מתחיל ללמוד תורה ולעשות מצות ואחר כך פורש מחמת שקשה לו מאוד, לפי שאין מסייעים לו, וזועף על ה' למה לא סייעוהו. ובאמת הוא מחמת אולתו. והיינו, כי כל אדם צריך לילך לפי מדרגתו ולא יקפוץ, כמו שפרשנו למעלה, ואז ילך לבטח בדרכו אף כי יסייעוהו. אך זה האדם לא התחיל לילך בדרכו לכך לא סייעוהו. וזהו 'אולת אדם', כלומר, מחמת אולתו, שעשה בלי ישוב הדעת, סילף דרכו והוא זועף על ה' למה לא סייע לו".

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש"

פירוש דבריו, שפעמים רבות מתעורר אצל האדם, וביחוד בגיל צעיר, הרצון לעלות לדרגות עליונות בעבודת ה', והדבר מצוי מאוד אצל בעלי תשובה. למרות שהוא יודע שהדבר קשה להשגה, הוא משוכנע שתקוים בו ההבטחה (שבת קד, א): "הבא להיטהר מסייעין בידו". לאחר תקופה של מאמץ ממושך, הוא נופל מחלק מהדרגות שהשיג או אף מכולן, לפעמים הוא מגיע להתרסקות מוחלטת. אני הכרתי בעלי תשובה שהיו בדרגות גבוהות ונפלו עד לחילוניות וכפירה. הם כמובן, האשימו בנפילתם את בורא עולם שלא עמד לימינם ולא מנע מהם את הנפילה. אבל אומר רבינו ז"ל, העובדה נכונה, אבל האשמה בטעות יסודה. מאחר ואדם באיוולתו לא נהג בכללי העלייה, ולא עלה באיטיות כנדרש, הרי שאת נפילתו הוא גרם לעצמו, ואין לו להלין, אלא על עצמו.

וכך כתב רבינו ז"ל במקומות נוספים: "שילך בהדרגה ממדרגה למדרגה, ושלא יקפוץ למעלה מן הדרגה הראויה לו" (משלי ד, יב).

והדבר סוכס בספר "אבן שלמה" (ד, ט): "פעמים שאדם מתחיל לילך בדרך הישר ואחר כך פורש מפני שקשה לו מאוד. והוא מתרעם על ה' שלא היה לו סייעתא דשמיא. אבל באמת, הוא בעצמו קלקל, במה שרצה לקפוץ בפעם אחת למדרגה עליונה!"

זהירות מקפיצות בתורת החסידות

גם אצל אבות תנועת החסידות מצאנו דעה זהה. להלן מספר מקומות בהם התייחס הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זצ"ל בספרו הקדוש "נועם אלימלך" לנושא זה:

"אמרו חז"ל שלא יתחיל לעלות מיד למדרגה עליונה לשאוף יראה מעולמות עליונים, כי אם מתנתא לעילא, דהיינו שיתחיל ממדרגה תחתונה לראות רוממות א-ל... עד שיעלה אחר כך למדרגה עליונה" (יתרו, ד"ה בחודש השלישי).

"שלא תעלה במדרגות אשר עדיין לא הגעת לה רק כפי מדרגתך כן תעלה בה ולא יותר" (כי תצא, ד"ה כי תבא).

"הצדיקים ההולכים בדרכי השי"ת ועבודתו אז כל יום ויום יבין וישכיל יותר ויותר מה שלא השכיל אתמול... רק שצריך האדם לילך ממדרגה למדרגה, דהיינו שמתחילה צריך לתקן מידותיו... ואחר כך יבוא אל הקדושה העליונה" (תזריע, ד"ה אשה כי).

"וזה בלתי אפשר שיזדכך מחשבותיו בבת אחת, כי אם בהדרגה. בכל פעם יותר ויותר עד שמן השמים יסייעו לו" (כי תבא, ד"ה כי תכלה).

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האישי"

רבים מבעלי התשובה סבורים, שברגע שהתחילו לקיים מצוות וללמוד תורה, ופשטו מעליהם את בגדיהם הקודמים, ולבשו בגדי חרדיים או בגדי חסידים, היצר הרע נטש אותם לחלוטין, עכשיו הם נמצאים בעולם של קדושה שאין בו שום הפרעה. אין הם מודעים לכך, שהיצר הרע אינו נוטש את האדם לעולם. אם עד היום הוא סחב אותם לכיוון התאוה, הרי שמהיום הוא מתחיל **להיץ** אותם אל פסגות הקדושה. הם קראו ושמעו על צדיקים קדושי עליון בדורות עברו, והם מנסים לחקות אותם ולהידמות להם. לכן הזהיר אותנו רבי אלימלך זצ"ל: " **וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעַלְתָּ עַל מִזְבְּחִי** (שמות כ, כג), פירוש כשתרצה לעלות על מזבח דהיינו **לשוב על עונך** ... לא תלך מיד בהתחלתך במעלות ומדרגות צדיקים גמורים ... בהדרגה ממדרגה למדרגה בהכנעה גדולה" (משפטים ד"ה או יאמר).

אחד מגדולי דורנו, רבי יצחק הוטנר זצ"ל התאונן לא פעם, שכשאנשים כותבים את תולדות חייהם של הצדיקים, מתקבל הרושם אצל הקורא, שהחפץ חיים נולד "חפץ חיים", והבן איש חי נולד "בן איש חי". אינם יודעים, כמה ניסיונות, קשיים והתמודדויות עברו אותם צדיקים וגאונים, עד שהגיעו לאותן דרגות גבוהות.

גם הרה"ק רבי מנחם נחום מצ'רנוביל זצ"ל, מתלמידי הבעש"ט והמגיד ממזריטש, שספרו "מאור עיניים" הוא כלי ראשון לחסידות, מזהיר לשמור על איפוק וזהירות בעלייה במדרגות הקדושה והחסידות.

"אך נודע שצריך לילך ממדרגה אחר מדרגה, **מעט מעט ולא לעלות בפעם אחד**" (לך לך, ד"ה אך

נודע).

"הרוצה לשוב בתשובה צריך לילך בהדרגה, מהתחלה ישוב מיראה בכדי שישבו הזדונות לשגגות, ואחר כך ישוב עוד במדרגה יתירה מאהבה, ואז ישובו אותן הזדונות להיות כזכויות, **כי אי אפשר לעלות במדרגה גבוהה בפעם אחת** כי אם בהדרגה!" (ואתחנן, ד"ה ונבא לביאור).

העליה ברוחניות צריכה להיות כמו בסולם

ליעקב אבינו ע"ה שהוא הבחיר שבאבות (בר"ר עו, א), הראו מן השמים בחלום (בראשית כח, יב): "וְהִנֵּה סֹלֶם מְצֻב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱ-לֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ", נראה לפרש על דרך הרמז, שהמלאכים מרמזים על הצדיקים שמכונים "מלאכים" כנאמר (דהימ"ב לו, טז): "וַיִּקְהִי מִלְעֵיבִים בְּמַלְאָכֵי הָאֱ-לֹהִים", וכך כתב מרן הגרש"ז מקלם זצ"ל (אור רש"ז וישלח, מאמר קמט).

נשאלת השאלה, למה כתוב שהמלאכים עולים בסולם, וכי מלאכים צריכים סולם? אלא, בא ללמד שדרך העליה ברוחניות היא בדוגמת סולם. בסולם יש שלבים, והאדם חייב לעלות משלב לשלב, בצורה איטית ומדורגת. אין אפשרות לרוץ על הסולם, מי שינסה לרוץ יפול ארצה, במקרה הטוב רק

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש"

יפצע, אבל אם הסולם גבוה מאוד, הרי שריצתו על הסולם תגרום לנפילתו והריגתו, ר"ל. אבל, מאידך גיסא, על סולם גם אי אפשר לשבת ולנוח, ודאי לא לשכב ולהירדם, גם התנהגות כזאת תביא לנפילה מסולם על כל המשתמע ממנה.

הנמשל, בעליה רוחנית צריך האדם ללכת צעד אחר צעד, באיטיות ובזהירות ולא למהר ולקפוץ דרגות. אבל מאידך, אסור גם לעצור, אסור לאדם לומר: 'עליתי כבר מספיק, יותר אני לא צריך'. עליו לדעת שכל החיים עליו לעלות. ידועים דברי הגר"א ז"ל, שאם אדם אינו עולה בידוע שהוא בירידה.

פעם, באחד "הוועדים" אמר לנו מרן המשגיח רבי יחזקאל זצ"ל, שאם אדם אומר כל המסילת ישרים: פרישות, חסידות, קדושה זה לא בשבילי, לי מספיק זהירות וזריזות, הרי שהוא אפיקורס, מפני שכל התורה כולה, כל דרגות הקדושה כולן ניתנו לכל ישראל. אם האדם אומר, הלוואי שאצליח לרכוש את דרגת הזהירות והזריזות, הוא מתבטא באופן הנאות, וזה מראה שהוא באמת מבין את כובד המשימה לרכוש זהירות וזריזות.

רבינו הרמח"ל ז"ל כתב (מס"י, פ' טו): "מה שצריך להיזהר בקניית הפרישות הוא, שלא ירצה האדם **לדלו ולקפוץ** אל הקצה האחרון שבו רגע אחד, כי **זה ודאי לא יעלה בידו**, אלא יהיה פורש והולך **מעט מעט**, היום יקנה קצת ממנו ומחר יוסיף עליו מעט יותר, עד שיתרגל בו לגמרי, כי ישוב לו כמו טבע ממש". הרי שגם כאן לפנינו אזהרה חמורה, שלא יקפוץ במדרגות סולם העליה.

ואכן, כל ספר מסילת ישרים בנוי על הברייתא של רבי פנחס בן יאיר, שבה דייק התנא לומר "תורה מביאה לידי זהירות". הווי אומר, ראשית חכמה בכל עליה הוא לימוד התורה, שכך לימד התנא (אבות ב, ה): "אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד". אבל גם אם יודע האדם כל התורה כולה, עדיין אינו יכול לעבור מתורה לזריזות, עליו לעמול ולהתייגע ולרכוש לפני כן את מידת הזהירות, רק לאחריה יוכל לעבור למידת הזריזות. וכך בכל השלבים, עד לדרגה הגבוהה ביותר שהיא רוח הקודש. הרי לנו שעבודת ה' אינה תלויה ברצונותיו של האדם, אלא שכמו שבכל מצוה עלינו לקבל את הוראות התורה שבעל פה כדי שנוכל לקיימה כראוי, ואם אדם כתב מזוזה שלא בהתאם לחוקי התורה שבעל פה, לא קיים מצוות מזוזה, ואם ברך על קביעתה, הרי שגם בירך ברכה לבטלה. בא ולימד רבי פנחס בן יאיר, שגם לאופן העליה הרוחנית יש כללים בתורה שבעל פה, ומי שלא ישמע להוראותיה לא יצליח, ולאחר מכן אין לו להאשים, אלא את עצמו, ועל כך נאמר (אבות ד, ג): "שְׁשֶׁגְגַת תִּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן!"

ספר המוסר העתיק ביותר "חובת הלבבות" כתב: "סגל לעצמך את המידות הטובות לאט ובמתינות, כפי מה שטבעך וכוחך יכול לסבול. **והיזהר מלהרבות ומלהפריז בהן בלי הדוגה, פן תיהרס**. כי ריבוי השמן במנורה גורם לכבות את אורה. והיזהר מלהתעלם ומלהתעצל ומלהתרפות

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האישי"

בעבודת ה'. **ועלה בהדרגה**, ממדרגה אחת של הזריזות למדרגה שאחריה, וממדרגה אחת של סבל למדרגה שאחריה, וכן בכל המידות הטובות עלה בהדרגה **ממדרגה אחת למדרגה הסמוכה לה**... (שער אהבת ה', פ' ז, לב טוב).

העולם נברא באופן שהוא לא סובל מעברים חדים

בורא עולם ברא את עולמו באופן שהכל זורם באופן איטי בלי קפיצות. יש בשנה תקופת החורף שבה הקור גדול, ותקופת הקיץ שבה החום גדול, באמצע יש שתי תקופות: אביב וסתיו. בין הקור של החורף לבין החום של הקיץ, קיים האביב, וכך העולם עובר בצורה איטית מהקור אל החום, ולהיפך, לאחר החום של הקיץ אין מעבר פתאומי אל החורף, אלא דרך תקופת ביניים של הסתיו, שמרגילה את הטבע ואת האדם אל הקור של החורף.

עולם הדומם: אם נשפוך לכוס זכוכית קרה מאוד מים חמים מאוד, היא תתפוצץ. אם לפתע, ניקח דבר חם מאוד לקור גדול, גם הוא ינזק. הרי לנו, שגם בעולם הדומם, צריך להיות הכל באיטיות ובהדרגה.

עולם הצומח: אדם טמן זרע באדמה, אין מצב שלמחרת יהיה עץ גדול, אלא שכל צמח גדל לאט לאט, כל אחד בקצב שלו. אם ינסה אדם למתוח את הענפים שיגדלו מהר יותר, התוצאה תהיה שהם יתלשו! כי העץ צריך לגדול בקצב שלו. כל ניסיון להאיץ את הקצב, יסתיים, או בתלישת הענף או בעקירת הצמח מן האדמה. אם האדם לומד את טבע הצמח, הוא יתן לו חומרים מזינים ותנאים אחרים שנחוצים לו, אז הוא יכול להגביר את קצב צמיחת הצמח.

גוף האדם: אם אדם ירים משקל כבד, יגרם לו נזק גופני שמכונה "שבר", התוצאה תהיה שתקופה ארוכה הוא יהיה מנוע מלהרים אפילו דברים קלים. לעומת זאת, אם הוא ירים בתחילה דבר קל, מספר פעמים בכל יום, לאחר כמה ימים ירים חפץ **קצת יותר כבד**, שגם אותו ירים מספר פעמים בכל יום, הרי שתרגול זה, יחזק את גופו והוא יוכל, במשך הזמן, להרים דברים כבדים, מפני שהוא עשה זאת באופן איטי והדרגתי.

נוכחנו לדעת, שכל התחזקות שהיא, כל שינוי מצב, יצליח רק אם יהיה בנוי על מעבר איטי משלב אל שלב. "כִּלְמֵי בְּחֻמְהָ עֲשִׂיתָ" (תהלים קד, כד), בעולם הצומח והחי "שתל" בו"ע את התובנות הנדרשות בגוף הנבראים. היום אנו יודעים ומכירים, את המבנים היסודיים שבכל צומח או חי, ואנו מכנים אותם "תאים". בכל תא קיימים "גנים" שבהם "נשתלו" אותם הוראות וחוקים שהצמח או החי פועלים על פיהם.

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש"

האדם הוא היחיד מכל הנבראים שתאיו אינם מכילים את ההוראות לתפקודו הטוב. אבל האדם קיבל כוח מיוחד, "כוח הדיבור" שבעזרתו הוא יכול ללמוד מהחכמים כיצד עליו לפעול בכל תחומי החיים, הן הגשמיים והן הרוחניים, כמו שאומר הכתוב (דברים לב, ז): "שָׁאַל אָבִיךָ וְיִגְדֶךָ וְקִנְיָךְ וַיֹּאמְרוּ לְךָ".

גם כשיצאו ישראל ממצרים, שבה היו שקועים בשיא הטומאה – "מ"ט שערי טומאה" - לא נסעו ישר להר-סיני לקבל את התורה, אלא המתינו ארבעים ותשעה יום, שבהם עלו וטיפסו, בקצב איטי, כל יום מדרגה אחת, עד שהגיעו למ"ט שערי קדושה, ואז נגלה להם בורא עולם ונתן להם את התורה.

כל בן-ישראל חייב שיהיה לו רב שיורה לו את דרך העליה

התנא לימד (אבות א, ז): "עֲשֵׂה לְךָ רַב", שלכל יהודי צריך להיות רב שינחה אותו בדרך ה'. אפילו משה רבינו, כתוב שהיה נועץ באהרן, ואהרן נועץ בו. היצר הרע יכול להטות כל אדם באשר הוא. גדול דורנו, מורנו ורבינו, ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל, היה מטריח את עצמו, למרות זקנותו המופלגת, ונוסע אל עמוד ההוראה והפסיקה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כדי לשאול אותו שאלות "מה חובתו בעולמו"? מה הוא צריך לעשות, ומה אסור לו לעשות. אם כן (מו"ק כה, ב), "מה יגידו אזובי הקיר"?! בעולם החרדי כל ילד מתחנך לשאול את הרב מה לעשות? בעולם החסידות יש פתגם: "כמו שיש אלוקים אחד כך יש רבי-אדמו"ר אחד". פירוש הדבר, התנא דייק בלשונו ואמר "עשה לך רב", ולא רבנים. יש אנשים שכל פעם שואלים רב אחר, וכשהרב הנשאל אינו עונה את התשובה שהם ציפו לה, הם פונים לרב אחר. אבל לא זו הדרך! חובה על האדם שכמו שיש לו רופא משפחה, שכך יהיה לו רב שיתן לו את הדרך וההדרכה בעבודת ה'. הדבר מצוי אצל בעלי תשובה, שהם חושבים שהם יודעים לבד מה הם צריכים לעשות, מכיוון שהם קראו בספר מוסר כך, בספר אחר אחרת, והם שמעו סיפור על הצדיק הזה וקראו סיפור על צדיק אחר, וכך הם טועים, וגם נופלים, קמים ושוב נמצאים במשברים לא קלים. לכן הדרך האמיתית היא להתפלל לה', שיזמן להם רב, ששימש את גדולי הדור הקודם, שאיתו יהיו קשורים, עמו יתייעצו ואת הוראותיו ימלאו.

אנו נמצאים היום בימי ספירת העומר, תקופה שבה האדם מכין את עצמו לקבלת התורה. העולם נמצא כיום במצב שלא היה מעולם כשרוב האנשים נמצאים בתנאי בידוד שמאפשרים להם לייחד את הלב והדעת לעבודה רוחנית.

הבה נתפלל ונקווה, שנצליח במשימה העומדת לפנינו, לעלות במדרגות הרוחניות ולהתקרב לאבינו שבשמים.